

8. märtsil sai 95-aastaseks Eesti vanim loodusteadlane, Eesti NSV teeneline teadlane, bioloogia-doktor, professor Heinrich Riikoja.

Heinrich Riikoja sündis Rakkes 1891. aastal postkontori ülema pojana. Vana postitaja, auväärse professori sünnimaja on Rakkes Faehlmanni tänavas säilinud tänaseni. Praegu asub seal sidejaoskond. 1892. aastal suunati isa tööle Pļūssasse ning kogu pere kolis Pļūssa jõe äärde. Juba 1892. aasta lõpul tuldi tagasi Virumaale: algul Tapale ning 1893. aasta oktoobris Rakverre.

1894. aastal määrati isa tööle Tallinna. Seal möödusid Heinrich Riikoja kooliaastad ning algas iseseisva teenistuse aeg. Gümnaasiumiõpilasena töötas ta suvekuudel sideliinidel, abistas kalureid, andis eratunde. 1910. aastal lõpetas H. Riikoja Tallinna Nikolai gümnaasiumi ning alustas õpinguid Tartu Ülikoolis. Üliõpilasena õnnestus tal osa võtta ekspeditsioonist Valgele merele, Volga deltasse ning Kaspiale. Valgel merel kogutud materjali põhjal valmis ka kandidaaditöö. Ülikooli lõpetas ta 1918. aastal loodusteaduste kandidaadina. Juba 1917. aastast töötas H. Riikoja ülikoolis ajutise abijõuna, 1920. aastani oli Tartu Treffneri gümnaasiumis õpe-

PROFESSOR
Heinrich
RIIKOJA
95

1946. a.
foto

taja. Tartu Ülikooli õppejõud on lugupeetud professor olnud 39 aastat, professori ja kateedrijuhataja töö kõrval korduvalt ka matemaatika-loodusteaduskonna dekaan. Lisagem, et 1940. aastal oli ta esimene nõukogude Tartu Ülikooli rektor.

Kodumaise teaduse ja kultuurilukku on professor H. Riikoja jäädvustanud kui esimesi süvavao kündjaid bio-

loogia vallas. Seetõttu on tal tulnud nooremas eas tegelda ka eestikeelse bioloogiaalase terminoloogiaga. H. Riikoja käsiraamatud «Selgrootute loomade süstemaatiline nimestik» ja «Eestikeelseid zooloogilisi oskussõnu» on jäänud asendamatuiks igale zooloogiaga tegelevale inimesele. Kokku on tema sulest ilmunud üle 35 teadusliku töö, mahukaim neist 1940. aastal

ilmunud doktoriväitekirj. Neile lisanduvad veel koolikirjandusse kuuluvad õpikud «Zooloogiline praktikum kesk-koolidele» ning «Juhend zooloogilisteks vaatlusteks ja kogude korraldamiseks». Eriti põhjanevad on professori tööd Eesti järvede ja jõgede uurimisel.

Opilasi on professoril aga üle kogu Eesti. «Kõige professorlikum professor» — nii on iseloomustanud teda paljud tema õpilased. Selle ütlemise taga mõeldi erakordselt täpset ja korralikku, nii enese kui ka teiste suhtes nõudlikku ning tasakaalukat õppejõudu. Hästi mäletatakse professori kõhatust. Kui keegi ettekannet pidas või eksamil vastas, siis tähendas kõhatust, et rääkija jutus midagi viltu läks. Professorit tunti kui vähese jutuga inimest. Loengud olid hästi viimistletud, hoolikalt kirja pandud. Peast kõneles ta harva.

Tulemusrikka töö eelduseks pidas H. Riikoja õige tööritmi olemasolu: pingisa töö vaheldumist lõõgastavate pausidega. Lõõgastuspauside saatjaks on olnud tihti piip. Ekspeditsioonidel pidas professor lugu mõnusast lõkkest.

Opilaste meenutustest püdeneb ikka ja jälle suurt imetlust ja lugupidamist oma professori suhtes, kes ka kõrges eas on säilitanud erksa huvi maailmas toimuva vastu.

Ene HELLM